

Pluvialis apricaria

(L., 1758)

Siewka złota

Rząd: siewkowe, podrząd: siewkowce, rodzina: siewkowate, podrodzina: sieweczki

Status występowania w Polsce

Obecnie nie gniazduje (lęgowa w XIX w.), nielicznie przelotna.

Opis gatunku

Średniej wielkości ptak siewkowy, nieco mniejszy od czajki. Sylwetka proporcjonalna, z krępy tułowiem, średniej długości nogami, krótkim dziobem. Wymiary: długość ciała 25–28 cm, rozpiętość skrzydeł 55–65 cm, masa ciała 140–300 g. Wiosną pióra wierzchu ciała są brunatnoczarne z żółtymi obrzeżeniami, układają się w charakterystyczną, drobną czarno-żółtawą szachownicę. Spód z rozległą czarną plamą obejmującą policzki, przód szyi, pierś i brzuch. U samic oraz części samców (zwłaszcza w południowej części zasięgu) czarna plama z domieszką białych piór, szczególnie na policzkach. Pomiędzy czarnym spodem ciała a marmurkowanym wierzchem biegnie – od dzioba, wokół policzków, wzdłuż boków szyi i brzucha – charakterystyczny biały pas. Jesienią ptaki dorosłe i młode są podobne do siebie – nie mają czarnej plamy na spodzie ciała, wierzch jest wtedy, podobnie jak wiosną, ciemny, z gęstym złocistym plamkowaniem, a spód żółtawy lub białawy, z ciemnym, szarawym marmurkowaniem na policzkach, szyi i piersi. Zarówno jesienią, jak i wiosną kuper i ogon ubarwione są jak grzbiet, a wzdłuż środka skrzydła biegnie wąska biała pręga. Nasady spodu skrzydeł są białe, dziób czarny, nogi ciemnoszare.

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Siewka złota jest łatwa do pomylenia z siewnicą *Pluvialis squatarola* (A141), z którą dzieli ogólny wzorec ubarwienia. We wszystkich szatach różni się nieco mniejszymi rozmiarami, delikatniejszym dziobem, wąską białą pręgą na skrzydle, ciemnym kuprem i białym spodem nasady skrzydła. Wierzch ciała jest generalnie czarno-żółty, z daleka złocisty lub zielonkawozłocisty, podczas gdy czarno-biały wierzch ciała dorosłej siewnicy robi wrażenie srebrzystego. Jesienią i zimą ogólna tonacja ubarwienia jest płowoołta (bardziej szarobiała u siewnicy). Również głos siewki złotej jest odmienny: zazwyczaj jednosylabowy (rzadziej dwusylabowy) i delikatniejszy od głośnego trój- lub dwusylabowego okrzyku siewnicy (zobacz opis głosów przy siewnicy).

Biologia

Tryb życia

Aktywna całodobowo. Nocne żerowanie ptaków stwierdzano na zimowiskach, w okresie przelotów i w okresie lęgowym, podczas przerw w wysiadywaniu. W nocy żerują również starsze pisklęta. W okresie pozalęgowym z reguły występuje w stadach, często liczących setki ptaków. Podczas przelotu jesiennego i na zimowiskach tworzy mieszane stada żerowiskowe z czajkami i (rzadziej) szpakami.

Lęgi

Gatunek terytorialny na lęgowskich, lecz w trakcie wysiadywania ptaki często żerują z dala od terytorium, na żerowiskach oddalonych nawet do 8 km od gniazda. Ptaki jednoroczne mogą przystępować do lęgów, ale prawdopodobnie większość siewek złotych pierwszy raz gniazduje jako ptaki dwuletnie. Lęgowska brytyjskie zasiedlane są już od końca lutego, skandynawskie w marcu i kwietniu, a syberyjskie – w maju. Gniazdo stanowi płytkie zagłębienie wygrzebane w ziemi. Pełne zniesienie liczy z reguły 4 jaja, rzadziej 3 lub 2. Siewka złota ma jeden lęg w roku, lecz około połowa samic może powtarzać zniesienie w przypadku jego straty. W południowych populacjach ptaki przystępują do lęgów już od połowy kwietnia do połowy maja, podczas gdy na bardziej północnych (lub wyżej w górach położonych) lęgowskich zniesienia są składane dopiero w pierwszej połowie czerwca. Część par może przystępować do pierwszego lęgu dopiero w drugiej połowie sezonu lęgowego, na terytoriach poprzednio zajętych przez inne pary, a następnie zwolnionych przez nie po utracie zniesienia. Wysiadywanie trwa 26–28 dni; samce wysiadują głównie w ciągu dnia, a samice w nocy. Pisklęta opuszczają gniazdo w kilka godzin po wykluciu i są wodzone przez oboje rodziców. Lotność osiągają w wieku 34–42 dni, lecz w późnych lęgach samica może porzucać młode na jakiś czas przed uzyskaniem przez nie lotności. Ptaki dorosłe opuszczają lęgowską brytyjską, poczynając od końca czerwca, a skandynawską od lipca; ostatnie ptaki odlatują w sierpniu.

A140

Przeżywalność roczna ptaków dorosłych jest prawdopodobnie powyżej 80%. Niższe oceny są prawdopodobnie niedoszacowane. Udatność lęgów zróżnicowana jest w zależności od miejsca i sezonu, z reguły odsetek zniesień, z których wykluwają się pisklęta, waha się pomiędzy 30 a 80%. Wahania liczebności lęgowej populacji brytyjskiej są zależne w dużej mierze od temperatury na lokalnym zimowisku. Niskie temperatury w grudniu i styczniu mogą podwyższać śmiertelność ptaków zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio, wypierając je z Wielkiej Brytanii i Holandii na zimowiska we Francji, gdzie narażone są na odstrzał.

Wędrowki

Przelot jesienny siewek złotych rozpoczyna się w Polsce w połowie lipca, kiedy widywane są zazwyczaj pojedyncze ptaki lub małe grupki. Większe stada widywane są dopiero od września, przede wszystkim w październiku i listopadzie. Ostatnie przelotne ptaki są w kraju dość regularnie notowane jeszcze w początkach grudnia. Późnym latem i jesienią setki tysięcy siewek złotych gromadzą się w Danii, Holandii, Szlezewiku-Holsztynie i Dolnej Saksonii, kończąc pierzenie lotek. W grudniu większość tych ptaków przemieszcza się dalej na południowy zachód, na Wyspy Brytyjskie, do Francji i Hiszpanii. Wędrowka wiosenna rozpoczyna się w połowie marca, największe nasilenie osiągając, również w Polsce, w pierwszej i drugiej dekadzie kwietnia. Ostatnie, pojedyncze ptaki widywane są jeszcze w początkach maja.

Zimowanie

W okresie zimowym siewki złote zasiedlają przede wszystkim otwarte tereny trawiaste oraz pola uprawne i jedynie niewielka część ptaków spotykana jest na nadmorskich terenach pływowych. Zasadnicze zimowiska zasiedlane są w listopadzie i grudniu, w zależności od ostrości zimy – chłody w Holandii i Danii powodują przemieszczanie się ptaków dalej na zachód i południe.

Pokarm

Odżywia się pokarmem zwierzęcym – przede wszystkim larwami muchówek, chrząszczami, dżdżownicami, rzadziej ślimakami, wieloszczętami i innymi drobnymi bezkręgowcami. Wiosną zjada również zeszłoroczne jagody. Pokarm lokalizuje za pomocą wzroku, niekiedy słuchu. Żeruje w sposób charakterystyczny dla siewek: są to naprzemienne kilku- i kilkunastosekundowe sesje nieruchomego wypatrywania zdobyczy i przebiegania w inne miejsce.

Występowanie

Siedlisko

Gnieździ się w tundrze, lasotundrze oraz na bezdrzewnych płaskowyżach górskich (do 1300 m n.p.m.). W południowej części zasięgu zasiedla rozległe wrzosowiska, borówczyska i torfowiska, również torfowiska śródleśne. Najbliższe granic Polski lęgowiska w krajach nadbałtyckich zlokalizowane są

na torfowiskach. Na lęgowiskach w Wielkiej Brytanii preferuje wrzosowiska, w pobliżu których (do 2–4 km) znajdują się pastwiska z bogatą fauną bezkręgowców. Również same siedliska gniazdowe są nierzadko użytkowane jako niskoobsadowe pastwiska owiec i okresowo wypalane.

Przelotne ptaki jesienią żerują głównie w siedliskach lądowych – na pastwiskach, łąkach z krótką trawą, na rozległych polach z niską ozimimą, kartofliskach lub przeoranych polach. Duże skupienia notowane są również na dnach spuszczonej stawów rybnych.

Na przelocie wiosennym siewki złote zatrzymują się głównie na płytko zalanych łąkach i pastwiskach w dolinach rzek i mniejszych cieków wodnych, choć spotykane są też na spuszczonej stawach, ewentualnie zbiornikach zaporowych. Preferują wtedy obszary podtopione na tyle płytko, że źdźbła traw w dużej części wystają ponad poziom wody. Na zimowiskach preferują pastwiska, szczególnie rozległe i spasane od wielu lat; spotykane są również na polach obsianych zbożami ozimymi, a nielicznie również na terenach pływowych.

Siedliska z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które mogą być istotne dla gatunku

- 4010 Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym *Erica tetralix*
- 4030 Suche wrzosowiska (*Calluno-Geniston*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphyilion*)
- 6230 Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion*)
- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*)
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

Rozmieszczenie geograficzne

Lęgowiska siewki złotej obejmują obecnie północną Europę, tundry i lasotundry zachodniej i środkowej Syberii oraz wschodnią Grenlandię. W obrębie Europy areal gniazdowy obejmuje Islandię, północną część Wielkiej Brytanii i Irlandii, większość Skandynawii, północną Rosję oraz basen wschodniego Bałtyku, aż po Litwę i Obwód Kaliningradzki na południu. Izolowane stanowisko – relikw dziesiętnastowiecznego arealu – znajduje się w Dolnej Saksonii. Populacje zasiedlające południową część europejskiego zasięgu wyróżniane są jako podgatunek *P. a. apricaria*. Natomiast siewki złote zamieszkujące Islandię, północną Skandynawię i Rosję wydzielane są jako podgatunek *P. a. altifrons*. Główne zimowiska gatunku rozciągają się od Danii poprzez Holandię, Wielką Brytanię i Irlandię, Francję i Hiszpanię po północno-zachodnią Afrykę. Siewki złote zimują także w basenie Morza Śródziemnego, na południowych obrzeżach Morza Kaspijskiego i nad Zat. Perską. W zachodniej Europie ptaki przemieszczają się pomiędzy Holandią, Wielką Brytanią i Francją – w zależności od ostrości zimy. W okresie przelotów spotykana w całej Europie.

Rozmieszczenie w Polsce

Współcześnie gatunek nie gnieździ się w Polsce. W drugiej połowie XIX w. siewka złota gniazdowała jeszcze na północy kraju, lecz w okresie ostatnich stu lat brak jest dowodów gniazdowania na terenie Polski. W ciągu ostatnich 30 lat pojedyncze, terytorialne ptaki były parokrotnie notowane w środku sezonu lęgowego w dogodnych do gniazdowania siedliskach na północy kraju. Bliskie sąsiedztwo zajętych stanowisk lęgowych w Obwodzie Kaliningradzkim, na Litwie, Łotwie i Białorusi oraz tendencje wzrostowe populacji gniazdującej w tym rejonie sugerują, że należy się wciąż liczyć ze sporadycznymi próbami lęgów gatunku w północnej Polsce.

Status ochronny

Ochrona gatunkowa w Polsce: gatunek objęty ochroną ścisłą (Dz U z 2004 r. Nr 220, poz. 2237)

Polska czerwona księga zwierząt (2001): EXP gatunek zanikły w kraju

Status zagrożenia w Europie: S gatunek niezagrożony, którego status ochronny jest prawdopodobnie odpowiedni
BirdLife International: SPEC 4

Dyrektywa Ptasia: Art. 4.1, załącznik I/załącznik II

Konwencja Berneńska: załącznik III

Konwencja Bońska: załącznik II

Porozumienie AEWA

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

Ptaki przelatujące wiosną zatrzymują się na terenach rezerwatów i parków narodowych zlokalizowanych w dolinach rzecznych. Trudno jednak ocenić ilościowo rolę obszarów chronionych dla populacji przelatującej wiosną przez Polskę. Na przelocie jesiennym zdecydowana większość siewek złotych występuje poza terenami objętymi ochroną obszarową.

Rozwój i stan populacji

W drugiej połowie XIX i w pierwszej połowie XX w. siewka złota wyginęła jako ptak lęgowy na rozległych obszarach Niżu Środkowoeuropejskiego: na Pomorzu, w Meklemburgii, Szlezwiku-Holsztynie, Westfalii, Dolnej Saksonii, Jutlandii, Holandii oraz Belgii. Na terenie tym zachowało się do dziś jedynie izolowane stanowisko na torfowiskach Dolnej Saksonii, gdzie gnieździ się do kilkunastu par. Wycofanie się gatunku ze środkowej Europy było spowodowane utratą siedlisk lęgowych – wrzosowiska były zalesiane, zamieniane w grunty orne oraz zarastały wskutek zaprzestania wypalania i spadku intensywności wypasu owiec, a torfowiska były osuszane. Ptaki były też masowo odławiane podczas przelotów i zimowania w Holandii (40 000–80 000 os. rocznie). Utrata siedlisk jest też główną przyczyną postępującego spadku liczebności populacji brytyjskiej i szwedzkiej.

Populacja gniazdująca w basenie wschodniego Bałtyku zwiększyła swą liczebność i areal gniazdowy w ostatnich kilku dziesięcioleciach, prawdopodobnie za sprawą wyrębu lasów i zwiększania się powierzchni zdegradowanych torfowisk. Towarzyszy temu wzrost liczby ptaków notowanych na jesiennym przelocie w północno-wschodnich Niemczech. Z uwagi na przejściowy charakter nowo powstających siedlisk lęgowych obserwowany trend może ulec odwróceniu w najbliższym czasie. Liczebność europejskiej populacji lęgowej siewki złotej oceniana jest na 520 000–720 000 p. Najliczniej gatunek ten zasiedla Islandię (300 000 p.), Szwecję (90 000–110 000 p.), Norwegię (50 000–100 000 p.) i Finlandię (40 000–80 000 p.). Ocena liczebności dla Rosji jest bardzo szacunkowa i wynosi 10 000–100 000 p.. Liczebność siewek złotych zimujących w północno-zachodniej Europie (pochodzących z lęgów w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Danii, Niemiec i państw nadbałtyckich, podgatunek *P. a. apricaria*) oceniana jest na 69 000 os. Liczebność ptaków zimujących w zachodniej i południowej Europie i w północno-zachodniej Afryce (pochodzących z lęgów w północnej Norwegii i wschodniej Rosji, podgatunek *P. a. altifrons*) oceniana jest na 645 000–954 000 os.

Odnosnie do długoterminowych zmian liczebności siewek złotych przelatujących przez Polskę brak jest danych. Podczas wędrówek siewka złota spotykana jest liczniej na północy i wschodzie kraju. Największe znane koncentracje wiosenne wynosiły 1000 ptaków na łąkach przy ujściu Wisły w marcu 1990 r. i 1300 ptaków nad rzeką Nurzec w woj. podlaskim. Jesienią 1996 r. obserwowano ok. 7000 ptaków k. Stargardu Szczecińskiego, w latach 1990–2000 do 6000 nad Zalewem Szczecińskim i do 3500 nad jez. Miedwie, jesienią 1998 ok. 4000 ptaków na polach k. Nowego Dworu Gdańskiego, w latach 1993–1999 do 2500 na kompleksach stawów w dolinie środkowej Noteci.

Zagrożenia

Gatunkowi zagraża w Polsce:

- utrata siedlisk, na których ptaki zatrzymują się w czasie wędrówki wiosennej, w wyniku zmian reżimu hydrologicznego rzek, zmieniających częstość i długość zalewów w dolinach rzecznych;
  - kurczenie się powierzchni mulistych i piaszczystych ławic w nurcie i odsypisk przybrzeżnych, odsłanianych latem i jesienią w korytach rzek, wynikające z regulacji i pogłębiania koryt;
  - płoszenie stad ptaków zatrzymujących się podczas wędrówki, zarówno na wybrzeżu, jak i na śródlądziu (szczególnie na obszarach jesiennych polowań na kaczki);
  - osuszanie torfowisk zmniejszające szanse na ewentualne zasiedlenie dawnych lęgów w północnej części kraju.
- Dla uniknięcia nieporozumień wynikających z możliwości odmiennego rozumienia zapisów powyższego tekstu przez osoby należące do różnych grup zawodowych, należy go

interpretować w duchu zapisów zamieszczonych w części wstępnej poradnika (T. 7., str. 19).

Propozycje odnośnie do zarządzania

Należy:

- poważnie ograniczyć plany zabudowy hydrotechnicznej dolin rzecznych i plany przekształceń reżimu hydrologicznego rzek;
- w uzasadnionych przyrodniczo przypadkach wprowadzić korektę instrukcji gospodarowania wodą na zbiornikach już istniejących, tak by w dolinie rzeki poniżej piętrzenia utrzymane zostały okresowe zalewy wiosenne;
- użytkować doliny rzeczne zgodnie z dotychczasową ewidencją gruntów;
- opracować i wdrożyć mechanizmy rekompensowania ekstensywnych metod gospodarowania na stawach rybnych (w tym dostosowanie terminów spuszczenia wody i napełniania nių stawów hodowlanych do terminów wędrówki ptaków w celu utrzymania jesienią i wiosną jak największej powierzchni mulistego dna zbiorników – miejsca żerowania ptaków podczas wędrówek);
- zapewnić spokój wędrującym ptakom, na terenach największych koncentracji siewkowców, tak na wybrzeżu, jak i na śródlądziu, ograniczając ich użytkowanie turystyczne i rekreacyjne w okresie czerwiec–październik.

Dla uniknięcia nieporozumień wynikających z możliwości odmiennego rozumienia zapisów powyższego tekstu przez osoby należące do różnych grup zawodowych, należy go interpretować w duchu zapisów zamieszczonych w części wstępnej poradnika (T. 7., str. 20).

Propozycje badań

Należy zbadać:

- rozmieszczenie i liczebność populacji wędrujących przez Polskę;
- pochodzenie populacji wędrujących przez Polskę;
- wybiórczość siedliskową i znaczenie poszczególnych rodzajów siedlisk dla wędrujących ptaków;
- możliwość okazjonalnego gniazdowania gatunku w północnej części kraju.

Monitoring

- coroczne liczenia ptaków w okresie wędrówki w rozpoznanych rejonach największej koncentracji gatunku. Metodyka do ustalenia.

Bibliografia

BAZA DANYCH OSO – NATURA 2000. Zakład Ornitologii PAN. BIRDLIFE INTERNATIONAL/EUROPEAN BIRD CENSUS COUN-

- CIL. 2000. European bird populations: estimates and trends. BirdLife Conservation Series No. 10. Cambridge, 160 s.
- BYRKJEDAL I., THOMPSON D. B. A. 1998. Tundra Plovers: The Eurasian, Pacific and American Golden Plovers and Grey Plover. London, 422 s.
- CHYLARECKI P. 2001. *Pluvialis apricaria* (Linne, 1758) – Siewka złota. W: Głowaciński Z. (red.) Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce. Warszawa, s. 196–198.
- JUKEMA J., HULSCHER J. B. 1988. Terugmeldingskans van geringde Goudplevieren *Pluvialis apricaria* in relatie tot de strengheid van de winter. *Limosa*, 61: 85–90.
- MELTOFTE H. 1993. Wader migration in through Denmark: populations, non-breeding phenology, and migratory strategies. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.*, 87: 1–180.
- MELTOFTE H., BLEW J., FRIKKE J., ROSNER H. U., SMIT C. J. 1994. Numbers and distribution of waterbirds in the Wadden Sea. results and evaluation of 36 simultaneous counts in the Dutch-German-Danish Wadden Sea 1980–1991. *Wader Study Group Bull.*, 74: 1–192.
- PARR R. A. 1980. Population study of Golden Plover *Pluvialis apricaria*, using marked birds. *Ornis Scand.*, 11: 179–189.
- PEARCE-HIGGINS J. W., YALDEN D. W. 2002. Variation in the growth and survival of Golden Plover *Pluvialis apricaria* chicks. *Ibis*, 144: 200–209.
- PEARCE-HIGGINS J. W., YALDEN D. W. 2003. Variation in the use of pasture by breeding European Golden Plovers *Pluvialis apricaria* in relation to prey availability. *Ibis*, 145: 365–381.
- PIERSMA T., KOOLHAAS A., JUKEMA J. 2003. Seasonal body mass changes in Eurasian Golden Plovers *Pluvialis apricaria* staging in the Netherlands: decline in late autumn mass peak correlates with increase in raptor numbers. *Ibis*, 145: 565–571.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław, 870 s.
- VAN NOORDEN B. 1997. Why did the Golden Plover *Pluvialis apricaria* disappear as a breeding bird from The Netherlands? *Limosa*, 70: 89–96.
- WETLANDS INTERNATIONAL. 2002. Waterbird Population Estimates – Third Edition. Wageningen, The Netherlands, 226 s.
- WHITTINGHAM M. J., PERCIVAL S. M., BROWN A. F. 1999. Notes on night-time activity of Golden Plover *Pluvialis apricaria* chicks in the north Pennines. *Wader Study Group Bull.*, 90: 56–58.
- WHITTINGHAM M. J., PERCIVAL S. M., BROWN A. F. 2000. Time budgets and foraging of breeding golden plover *Pluvialis apricaria*. *J. Appl. Ecol.*, 37: 632–646.
- YALDEN D. W., PEARCE-HIGGINS J. W. 1997. Density-dependence and winter weather as factors affecting the size of a population of Golden Plover *Pluvialis apricaria*. *Bird Study*, 44: 227–234.

Przemysław Chylarecki